

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 27.

Torsdagen den 7 September

1844.

Om det nya silfvermyntet.

Janledning af de högljudda klagomål, som blifwit förda öfver det nya silfvermyntets prägel, torde det ej vara ur vägen, att i en tidning, som mera uteslutande än de politiska tidningarna, sysfelfätter sig med skön konst, yttra några ord. Kunna dessa ord, uttala utan bitterhet, samt ådagaläggande någon sakfärdighet, bidra att stadga allmänhetens omdöme i en sak, i hvilken den mera tyckes dömma efter blind instinkt än rediga begrepp, så har man icke skrifwit förgäfves.

"Prägeln är ful, konungens bild är knappt igenkännelig," så hör man öfverallt påstås. Till hvad grad allmänheten har rätt i dessa omdömen, vilja vi försöka att i korthet utreda.

Menar man med dessa orden "prägeln är ful" att grastickeln är fördd af en ofskicklig hand, eller, med andra ord, att den yttre behandlingen såsom sådan är misslyckad, så har man utan twifvel orätt, synnerligen om man, som det har skett, jemför den med prägeln på den aflidne konungens mynt. Ty, hvad sjelfwa arbetet beträffar, så är onekeligen mycket mera stil och säkerhet ådagalagd i det nya myntet än i det gamla. Från sidans vapensköld saknar wisserligen energi, men röjer i dess ställe en wis mjukhet och ledighet i grastickelns förande, som gör en ganska behaglig effect om man påminner sig det kantiga, hvarsa och refflade maner, som till och med under Gustaf den tredjes smakfulla tidehvarf, wanprydde det swenska myntet. Likaledes är konungens bild, om man t. ex. tänker sig den utförd efter en gifwen modellering i gips eller dylikt, i tekniskt afseende wida bättre utförd än sal. kungens, hwilket ingen lärer kunna neka, som drager sig till minnes huru taffigt och knotttrigt t. ex. håret på den aflidne konungens bild war behandladt.

Men konungens bild är icke lif, heter det; detta är wisserligen ett swårare gravamen. Innan wi widare vilja tala om denna lifhet eller olifhet, är det måhända icke ur vägen att göra några förberedande anmärkningar.

Bilden på den aflidne konungens mynt war lif, säger man; men man betänker ej att större delen af swenska folket kände sal. konungens utseende tidigare genom bilden på myntet, än den hade tillfälle att se honom personligen. Hans profil war strängt markerad och war, som man säger, lätt att träffa. Dertill föll det ingen så noga in att ransaka prägelns på hans mynt. Huru illa denna också må hafwa varit gjord, den hade en gång för alla blifwit en art af stödjepunkt för phantasien, som icke behöfdes då man såg konungen, och som, då man icke såg honom, hade blifwit till en wana. Med war nu warande konung eger ett motsatt förhållande rum. Hans anlete har varit känt och åskådadt en lång tid innan hans bild blef synlig på myntet. Men när man nu beskådar detta, betänker ingen, att huru ofta man än haft tillfälle att se honom, och huru djupt man än har hans anletsdrag präglade i minnet, så har man dock aldrig måhända haft tillfälle att ett enda ögonblick fixera hans profil, som just för det att den är så fin, icke gör samma skarpa silhouette som den gamle konungens. Dertill kommer att war nuwarande konungs ansigte, huru fint och regelbundet det än må vara, dock är ett tacksammare föremål för målaren än för bildhuggaren, af den orsak, att den milda blicken ger hans anlete det talande och rätta uttryck som plastiken har swårt att tillwägbringa.

Nedan med afseende på dessa förhållanden måste allmänheten sinna sin wäntan bedragen, då det nya myntet blef synligt. Dertill kom, att allmänheten war förtjust öfver sin nye konung och wille åfwen i hans

bild på myntet se ett uttryck utaf sin förtjusning. Så till wida hade den wärda allmänheten rätt. Ty skall en bild wara *lik*, i högre mening, så skall den wara ett den konstnärliga förtjusningens verk.

Hela Stockholm löper för det närwarande efter daguerrottyper och så kallade daguerrottypkonstnärer. Det är helt naturligt, ty en hufvudstads publik skall alltid hafwa något att löpa efter och löpa med, om den skall triswas. Troligen har den nu, hwad daguerrottypiseringen beträffar, lupit slut och misnöjet öfwer det nya myntet, på hwilket konungens bild lär wara gjord efter en daguerrottypbild, är ett uttryck af allmänhetens dunkla aning om att daguerrottypbilder **aldrig kunna blifwa lika**. Denna sanning tarfwar en närmare utveckling.

Det war en tid som man högt ropade på naturimitation såsom konstens högsta uppgift; konstnären skulle, så hette det, efterapa förhandenwarande naturföremål till den mest förwillande likhet. Att denna åsigt grundar sig på en helt och hållet falsk åsigt både af natur och konst, det hafwa tidehwarfswets skarpsinnigaste tänkare till full evidens bewisat. Skulle det wara konstnärens högsta triumf att t. ex. måla drufwor så att foglarna hackade på dem, eller korfwar så att rättorna gnagde dem, så wore i och med detsamma de ofskälige djuren de högsta af alla konstfännare, samt, consequent taget, ännu den uppgift för konstnären återstående, att äfwen gifwa sina skapelser luft och smak, och så bleswe till slut den naturliga drufwan eller den naturlige korfwen det ädlaste konstverket, samt köf och skafferi den sköna konstens repertorium. Men den sköna konsten är icke materialist: den söker med affigt endast skenet för att i detsamma nedlägga ideer, och har aldrig att täfla med naturen på naturens eget gebiet.

Wore naturimitationen det högsta af all konst, så wore daguerrottypbilden det högsta af allt konstverk. Men det står icke i daguerrottypens makt att återgifwa annat än det ögonblickliga och tillfälliga och det på ett mekaniskt sätt, då deremot konstnären med frihet och sjelfständighet återgifwer det ewiga och oförgångliga. Daguerrottypen återgifwer grimasen och konstnären physionomien. Att en daguerrottypist fallar sig konstnär är så mycket lösligare som han dock sjelf måste erkänna, att det beror på den som sitter för honom, men alls icke på den s. k. konstnären, hurudant uttrycket i bilden blifwer. Ty människans

grimaser äro lifaså otaliga som ögonblickliga och kunna icke af daguerrottypisten beherrskas. Dersföre blifwa alla daguerrottypbilder i mer eller mindre mån farrifaturer och hafwa merändels ett föräldradt, ett misnöjdt, ett generadt utseende, så snart ej den som sitter för daguerrottypen, beslutar sig till att hyckla en physionomi. Den dumme gör då wanligtwis en högst djupsinnig grimas, lifasom den arginte tager den aldrasöfaste min i werlden på sig; och så blir daguerrottypiseringen icke någon fri konst hos daguerrottypisten, utan twärtom en art af mimisk konst hos den som skall daguerrottypiseras, samt daguerrottypisten icke annat än wederbörande sittares uppässare, som på sin höjd kan wara den sittande för att ej gapa, ej blunda, ej grina, ty om han gapar, blundar eller grinar, så blir det pretenderade porträttet ett alltför påtagligt bewis på att daguerrottypen endast förmår återgifwa det tillfälliga och owäsentliga. I detta afseende är daguerrottypisten icke mera konstnär än barberaren, som sätter sin kund på en stol, binder servietten under hakan på honom, twälur in honom, rakar honom och sluteligen tager fram en spegel för att wisa honom huru allt har lyckats. Är det daguerrottyp-porträttets mening att ådagalägga, att det nuwarande släktet har stor fallenhet för skådespelarekonst, så kan det hafwa sin märkwärdighet som tidsbild, men i den sköna konsten må det ej göra intrång. Ty icke ens individens eget anlete är, i konstnärlig mening taget, ett troget porträtt af sig sjelf; det fordras snille för att i bild ådagalägga att en individ är ett uttryck af ett ewigt och oförgångligt. Och först då är en bild *lik* i högre mening. Ett sannt porträtt är dersföre alltid lifare den person det föreställer än samma person är lik sitt eget hwardagliga anlete; ty menniskan är, tack ware grimaserna, icke alltid lik sig sjelf: det tillhör konstnären att ertappa och på dufen eller i marmorn eller kopparn återgifwa den högre sanningen af hennes gestalt, fri från alla grimaser, sådan som den **werkeligen** är då den inneboende ideen förklarar hennes anletsdrag. Sådana bilder hafwa Titian, v. Dyk, Tintoretto, Thorwaldsen, Sergel och flera **konstnärer** bildat och målat, och den, som har ett öga för hwad **sann gestalt** och **sannt anlete** will säga, kan ännu efter århundraden med säkerhet wittna om att de bilder desse mästare skapat äro lifa, ehuruwäl han aldrig sett de personer dem de föreställa. Sådän är konstens makt; daguerrottypien är och förblifwer ett **handwerk**, en **industri**.

Men, torde någon inwända, ett dylikt grimase-
radt utseende kan wisserligen ega rum då porträtt ta-
ges en face, men till afbildandet af en profil är da-
guerrotypen ofwifeligt. Detta medgifwes, nb. om man
med en bild i profil ej menar annat än ett abstract
yttre sådant som man med känseln erfar då man fö-
rer pekfingeret utföre panna, näsa, mun och hafa på
en person. Till en sådan abstraction af physiognomi
behöfwer man ej ens ritstift eller skuggporträtt; man
kunde till och med uttrycka den i equationer genom att
gifwa equationer för pannans curv, näsans curv, o.
s. w. Men derutaf blifwer icke någon bild, utan en-
dast en **formel**. Icke ens derigenom, att daguerrotyp-
pen genom sina dagrar och skuggor på sitt sätt beteck-
nar arletets upphöjdare eller sänktare partier, blir nå-
gon sann modellering utaf, emedan den allbra ringaste
lutning ur det anbefallda planet gifwer en alldeles
falsk skuggning på hwarenda punkt af det ansigte som
skulle afbildas, samt i och derigenom en art af model-
lerings-karrikatur. Att lägga en daguerrotypiserad me-
dalsjong till grund för en plastisk behandling af phy-
siognomi, leder således till mycket falskare resultat,
än om man, med slafwisk härkning, begagnar sig af
en gipsmask, tagen på den person som skall afbildas.
Den, som skrifwer dessa rader, har haft tillfälle att
se många daguerrotyp-porträtter, så i profil som en
face, och det från de bästa fabriker i Paris och Wien,
och wet sig icke hafwa sett något mera widrigt när
de icke rent utaf gifwit anledning till munterhet. Än
har den som skulle afbildas — ty man kan ju ändock
icke skrifwa fast honom eller anbringa twångströja —
för att gifwa en nobel hållning åt sitt porträtt, rå-
tat en smula på sig och derigenom åt bilden gifwit
en löslig förförning, perspectiv in i näsborgarna samt
en wis öändlighet åt öronen; än har han, troligen
påmint om att ej hålla munnen för öppen, samman-
tryckt läpparna, så att åskådaren just tycker att endast
munläset felas, för att göra en fullkomlig Paganen;
än har han, för att planera pannans skrynflor, an-
strängt musklerna och derigenom gifwit ögonen en
falsk ställning — med ett ord — det har just sett ut
som om konstens genius under den sittande anbragt
ironiens nålar — ty på nålar har han sutit och
måste likasom **Mingros** i Noachs ark till slut er-
känna: "Herr Öfverintendent, jag kan ej längre."
De enda personer, som på sätt och wis kunna blif-
wa lifa inför daguerrotypen, äro de, på hwilkas an-
leten lidelse eller hjertesorg fästet ett stereotyp ut-

tryck af missbelåtenhet med sig sjelf och hela werl-
den.

Af hwad wi här sagt följer icke att ju ej daguer-
rotypen är en högst märkwärdig och gagnelig upp-
finning, deräst den hålles inom sina tillbörliga grän-
sor. Daguerrotypbilden kan, såsom en art af mneu-
monik, så wäl för den plastiske konstnären som för por-
trättmålaren hafwa ett wist värde i likhet med gips-
masker o. d., ehuru blott ett underordnad. Men, att
daguerrotypen är jemförlig med den sköna konstens al-
ster, eller kan ersätta dessa, är **grundfalskt** och kan icke
förswaras annat än af charlataner, som hafwa sin
räkning wid att den goda allmänheten löper med lim-
stången. För den enskilde känslösamme kan daguerro-
typbilden gälla som en art af souvenir, som har **pre-
tium affectionis**, derföre att den stått i en wis, om
också blott af ljusstrålen förmedlad, beröring med ett
kärt föremål. I sådant afseende är daguerrotyp-bil-
den jemförlig med katolikens relikier. Den är nemli-
gen en art af **lemning**, en art af spår efter menni-
ska, som likwäl inför den sköna konstens synpunkt ej
har högre värde än en sko eller en strumpa, som sam-
ma människa haft på sitt ben. Katholiken dyrkade spå-
ren i hälleberget efter den heliges fötter, protestanten
dyrkar daguerrotypen; **saken** är helt och hållet den-
samma, ehuruwäl den uttrycker sig på olika sätt.

Att afbildas konungen med daguerrotyp, kunde al-
drig lyckas; hans sköna ansigte har derigenom i bil-
den blifwit helt och hållet intetsägande och betydelse-
löst. Deruti hade allmänheten rätt, ty idealiteten, som
endast den sköna konsten kan tillwägabringa, felades.
Och för ett folk, som ärar sin konung och bär äktning
för sig sjelf, är det ej likgiltigt om konungens bild på
det gångbara myntet är skön eller ej. Äfwen ett mynt
bör wara ett konstwerk; så woro de gamla Grekers
och Romares och så woro i sednare tiden Napoleons,
som ensamt för sitt konstvärde intaga ett utmärkt
rum i museerna. Det är att önska att en riktig **konst-
när** får sig uppdraget att bilda konungens medalsjong
på myntet, ty många ögon äro fästade på en bild
som är så kär för swenska hjertan.

C. A. H.

De fyra signaturerna. Stycken af Onkel Adam.
Lund 1843.

På sednare tider har äfwen i Sverige en egen
litteratur upplätt, som fyller tidningarnes stora feuil-

letoner, dessa fräs och broderier på den högtidsklädning, politiken pådrager sig, för att få wistas i de skönas sällskap. Hur wore det wäl möjligt, att en witterhetsälskande Kongl. Sektter, eller en musikalisk handelsbofåhållare, smuttande ur sin kaffekopp, skulle kunna följa med dagens stora frågor eller låna sin uppmärksamhet åt statens angelägenheter, wore han än aldrig så stor "rabulist," så framt ej den hårdsmälta maten wore sockrad med konstens sirap. Och så gerna som man införer den utifrån, kan man tillverka den hemma. Bland dessa "literära frön, utkastade på vägen, der politikens stora rustwagn framgår," in- taga Dufel Adams teckningar ett utmärkt rum, genom sin stil och de komiska drag, man ej så sällan påträffar. De äro så fria från detta känslofulla joller, som en förskämd smak kallar "poesie;" om också ingen djupare tanke, ingen betydelsefullare plan utvecklas i dessa teckningar, så finna wi dock der den profaiska werkligheten, målad med lif och någongång med qwickhet. Det är ett utmärkande kännetecken på wissa personers smak, att de så mycket orda om den poesirika werkligheten, likasom om icke just werkligheten wore poesie. "Tide- hwarf," säger Dufel Adam, "förstå edra författare rätt och tacka dem wadert för det de ej skrifu wers." Wi tro också, att allmänheten är fullkomligt utledsen wid dessa ynglingasagor om qwal och smärta. Den mängd af naturfanna teckningar, som dock ofta urarta till squallerkrönikor eller romantiserade kotböcker, bewisa likwäl att allmänheten i dem söfer en ersättning för den werklighet, som brister i den poesie som erbjudes. Sektter Pfefferkorn beskriwer träffande dessa "literära barnsjudomar" i sina klienter. "En af mina klienter," säger han, "är en liten kärälskelig skaldeperson, som heter Räckling, en mild swärmsk naturfångare. På fältet, i skogen och bland blommorna sitter han som en framsfågél och slår sina toner för bygdens tårnor; det är en innerlighet — en skön anflang af naturtoner i hans smäktande hjerta, och dessa toner utgjutas i de herrligaste sänger. Brodern Räckling har författat ett stycke, som han kallat "Naturljub," som i sju och sjuttio sänger hämma alla de ljud, som kunna frambringas af lefwande wareser. Jag mins blott första wersen:

Piliwink pink, piliwink!
 Hör sparswens säng i lunden,
 Silisink, sink, silisink!
 I helga männstessunden.

Ha Ha!
 Ka Ka!
 Hu Hu!
 Ku Ku!
 Af inga regler bunden
 Är fåglens säng i lunden
 Piliwink, piliwink, pink pinkelipink!

Det är knappt tänkbart, att på ett mera målande sätt teckna den friska naturen, sådan som den wissar sig för den oförderfwade, swärmska ynglingen. Hans skaldestycke passar sig bäst till säng." Wi hafwa börjat i slutet af boken, men då wi nu weta att de fyra signaturerna beteckna en och samma person, så kan ej Dufel Adam blifwa mislynt öfwer att wi föredraga Sektter Pfefferkorn, hwars trenne stycken: Det Unge Sverige, En Konsert och Mina Klienter, äro de mest lyckade i hela samlingen. Förf. bör alldeles icke "hålla sig till det allwarsamma" utan låta sin lefwande penna roa sig med menflighetens swagheter, den goda allmänheten skrattar så gerna åt sina egna dårskaper. Hwem läser icke leende följande reflexioner: "jag skrifu rent; jag författar; jag har till och med inlemnad ett försök om Sveriges anor till Swenska Akademien — men icke fick jag priset, utan en mamsell fick guldpenningen. Jag hade likwäl bättre kunnat använda honom jag. "Snille" har jag sjelf, och "smak," får man icke af en guldpennning, om han icke förwandlas i wanliga pengar. Jag har många gånger ämnat förelä en dilettant-Akademi med många priser, der jag och andra obetitlade naturgenier kunde täfla om priset. Hwem kan lefwa af guld? och hwem vill sälja sin polett "på snille och smak" för en hundstyfwer i boden med den "förkylda kullan öfwer dörren?" Jag wille derföre förelä en inrättning mera passande efter tidens fordringar, nemligen belöningar af mera "praktisk användbarhet" än en guldmedals. Finge man t. ex. en ny rock för ett äreminne, ett par nya permissioner, med "fritt wal af ämne, blott man höll sig inom det allwarsamma," ett par bottforew för en idyll och en ny nattmössa för en hjeltedikt, samt desutom, såsom jetton, finge sig en portion köttbullar med delikat brynt potatis — då kunde literaturen blifwa något helt annat i det kära fäderneslandet. Det är också klart, att man måste lefwa för att kunna författa. Man kan icke lefwa som en stackare och skrifu som en bjesse — det måste stå i proportion. Af hunger kommer den numera utdöm-

da sentimentaliteten, och satiren, det försmädligaste af allt, kommer sig från tunna och barslitna kläder; fryser man, blir man förargad på hela werlden och sitter der och hittar på spektakel."

Det föregående stycket: "En fluga i Mars" hör också till det lätta småroliga ssa. et. Det är först der, som författaren riktigt hunnit skrifu opp sig till munterhet. Det har annars ända från Dufel Adams "Händ och försoning" hängt med en wiß trivialitet. Wisserligen framträda äfwen i det föregående komiska personer, såsom t. ex. Rapten Numlare, hwilken, då han skeppsbruten räddat sig på ett tomt bränwinesfat, wid landningen utropade: "Det war en Guds försyn att jag hunnit supu ur det." Men det lösliga utgör här icke hufwudsaken. Det är blott genom det komiska som en trogen teckning af lifwet något kan höja sig öfwer en blott och bar efterapning. Skulle också denna komiska teckning icke kunna framställa en högre werldsåffädning, så är likwäl derigenom ett stort steg taget från den wanliga platta åsigten af hwardags-händelser och salongslif. Den som är qwid ser werlden mera objectivt än den, som i lyriskt känsloswall sluter sig inom sig sjelf. Det är derföre wi anse Dufel Adam hafwa rättighet att med sin penna gifla dessa ömma naturångare, som endast lefwa af wär-lust och grönsaker, och wi kunna med full tillförligt fälla det ombömet, att dessa teckningar såsom Feuilletons-artiklar med heder förswara sin plats.

J. T. H.

Seibergs Intelligensblade.

Den utmärta tidskrift upphörde med innerwande års Mars-häfte. Af de uppsatser den innehållit har den förträffliga uppsatsen om Bellman, det bästa som hittills om Bellman blifwit sagdt, i Sverige wäckt mycken uppmärksamhet. Men Seibergs Intelligensblade innehålla flera artiklar, som hos oss wäl wore wärda att närmare begrundas. *Stjernehimlen, Det Nationale och det Provindsielle, om Talens Betonning, Folk och Publicum, Yrsk poe-sie, Bidrag til det Synliges Philosophie, Det dramatiske i det Yrskte, Det nyere Dramas Opgave, Virtuositet*, med flere uppsatser äro af den höga förträfflighet, att wi icke på någondera af de Skandina-wiska språken nyligen sett något så snillrikt, så klart, så bindande i bewisning. Wi wilja i öfwersätt-

ning meddela artikeln *Virtuositet*, en artikel, som berör en högst wigtig fråga inom den sköna konstens område, och som bidrager till att utrota en förwillelse, som för det närwarande är alltför allmän för att icke behöfwa en kraftig tillrättawisning af en skarpsinnig tänkare.

I.

En blick in i en Virtuoss-själ.

En berömd man har sagt, att det war swårt för ett förnuftigt wäsen att tänka sig in beskaffenheten af en djursjäl; innan man kan weta, huru det ser ut i en sådan, måste man först förwandlas till ett djur, och sedan, när man återigen blifwit menniska, behålla minnet af det förra tillståndet. Det samma, mutatis mutandis, låter säga sig om en virtuoss-själ. Denna är nemligen så otill med människosjäl i allmänhet, att man icke kan förstå eller bedömma den, såwida man icke åtminstone i sin föreställning låter förwandla sig till ett sådant wäsende och i tanken upplefwer de ethiska consequenserna derutaf. Denna operation kan icke förefalla swår nu, då tiden är så öfwermåttan rik på virtuoser, som wälwilligt upplåta sitt hela inre för oss, utan att återhålla det alldraminst, som kunde wara dunkelt eller twiswelaktigt. Wi wilja försöka att skildra ett sådant uppenbart inre; men just för det att det är ett inre, måste läsaren i sin phantasi föreställa sig, att det är en skildring utaf honom sjelf, eller att han sjelf ett ögonblick är förwandlad till en virtuoss, ty annars skulle det skildrade inre framställa sig för honom som ett yttre.

Det är konsten, som är virtuositetens moder, och som, meddelande den sitt ädla blod, gifwer den berättigande att existera. Lösriswen från denna sin naturliga slägtskap, eller i det den, förnekande denna, will göra sig gällande genom sig sjelf, har den alltså förlorat sin rätt att existera. Men detta tillfälle inträffar endast alltför ofta, ty det inträffar nästan alltid; och det är lätt att inse, att det i allmänhet icke kan uteblifwa, emedan det är allt för mycket, som låtar des tillwaro. När man känner sig dragen till konsten, känner man sig stående under en objectif makt, känner man sig sjelf som underordnad denna. Så har man kärlek till konsten, är konstvän, konstännare, konstomare; denna ståndpunkt är publikens, den sanna, den äkta publikens. Ett steg widare: kärleken till konsten är så stor, att man icke nöjer sig med att beståda

och njuta den; man vill sjelf producera den, man begifwer sig i des tjenst, man blir prest i des tempel. Så är man konstnär. Annu ett steg: det är icke nog att man förherrligar konsten i arbeten, som man, efter att hafwa producerat dem, skiljer från sig sjelf, gör till objecter och sänder ut i werlden hwarest de komma att stå eller falla genom deras eget värde; nej, man vill ingå uti en personlig förening, ett slags ättenskap med konsten, man gör sig sjelf och sin hela både lekamliga och andeliga person till des organ. Så är man virtuös. Men här kommer den farliga punkten. I det man gör sin person, sin hela menniska, till organ för konsten, är det lätt att glömma dennas objectiva kraft, att betrakta den såsom absorberad i sin person, att göra sig sjelf till konstens Dalai Lama.

På denna ståndpunkt stå nästan alla virtuoser. Deras werldsåsiigt är den anti-copernicanska; de sjelfwa äro universi medelpunkt, kring hwilken allt wänder sig för att gifwa dem omwexling af dag och natt och frambringa deras årstider eller — som de kalla dem — "säsonger." Den Teleologi, som ligger häruti, är, att virtuosen, är det absoluta, och att allt annat blott är till som förutsättning för honom. Konstnären kan dock på det högsta blott göra konsten sjelf till centrum för det hela, virtuosen deremot gör sin egen person till centrum, ty om han också säger att konsten är medelpunkten, så menar han dock blott den i honom incarnerade konsten, konsten, så wida den är i honom, alltså sig sjelf. Konstnären kan tro, att det Trojanska kriget blott har egt rum på det att Homerus måtte besjunga det; virtuosen tror att en politisk congress har den bestämmelse, att han skall få låta höra sig inför de församlade monarcherna. Den första willfarelsen är en ensidighet, men utan farliga moraliska consequenser, emedan konstnären icke identifierar sig sjelf med sin konst; den andra är en sjelf-förgudning, som förer moraliskt dålighet eller uselhet med sig, och till och med tangerar wansinnets region.

Det är derföre icke att undra på, att denna gudstjenst, som individet håller i sin sjelfnjutning, att denna andakt, i hwilken den känner sig som sin andakts följare, kommer att parodiera sig sjelf i den crassaste materialism. Likasom Hegel har sagt, att den sats, som låg på botten af Galls cranioscopie, war den, att menniskan är en knöl, så kan man säga, att på botten af virtuosens åsiigt ligger den satsen: menniskan är ett finger, eller menniskan är en wrist, eller menniskan är en strupe. Virtuös-tillståndet, som be-

gynnar med ett inre, med konstens upptagande i hela personligheten, slutar med det mest deciderade yttre; den jagar konsten, likasom en sjukdom, ut ifrån de ädla delarna, och får den att sätta sig fast i en eller annan utwärtens lem, och denna lem concentrerar menniskan sjelf och hela universum: det är en infrympt microcosmus. När den spelande virtuoson har blifwit styf i fingret, när den dansande har wricat sig, när den sjungande har fått en permanent strupeatarrh, då har i hwart och ett af dessa sjuka lemmar en menniska gått förlorad, och med menniskan sjelf en hel objectif werld. Det är derföre mycket begripligt, att sångaren Nourrit den äldre, tog lifwet utaf sig, för det han hade förlorat sin röst, ty sjelfmordet war ju här icke annat än ett utwertes tecken på att han allaredan hade upphört att existera, och att hela den utwertes werlden, som blott war mediationsmomenter för hans stämmas werkning, hade gått förlorad för honom. Om andra hör man, att de blifwit wansinniga och kommit på dårhuset, när de af en eller annan orsak icke kunna göra sin wanliga lycka; och till och med i de tillfällen, då ett sådant factum återkallas såsom otillförlitligt, kan man likwäl säga: *Se non è vero, è ben trovato*, ty utan twiswel är wansinnet ett likaså consequent slut på det beskrisna tillståndet, som sjelfmordet.

Swad som håller denna Virtuös-Fetischismus wid kraft och gifwer den näring, är den beredwillighet, med hwilken tidsåldern går den samma till mötes. Man tillskrifwer gerna vår tid en hög grad af konstsinne, men fråga är, huruvida man ej härutinnan gör sig skyldig till ett misstag och i grunden menar sinne för virtuositet; ty des tillwaro kan man icke neka, men det är också ett factum, att sinne för konsten ofta aftager i samma grad, som sinnet för virtuositet tilltager. Detta phenomen i vår tidsålder, oaktadt det är en swaghet, låter wiserligen härleda sig ur en god och berättigad tendens. Ju mera det har blifwit både filosofiens och historiens uppgift att concentrera allt i personlighetens idee, som den absoluta medelpunkten, destomera riktas den omedelbara känslan på personligheterna, för att i dem se sina substantiella intressen gjorda lefwande. I allt will man derföre gerna hafwa en personlighet för sig; blott så tycker man sig uppfatta ideen som lefwande, och deruti har man rätt, ty utur personlighetens bottenlösa djup framqwäller så mycket, som icke ligger omedelbart i det, för hwilket personen är organ. I sista instansen kommer dock allt

an på den ethiska enheten, men denna gifwer sig alltid tillfänna, hwarest en person finnes, och ledsagar det objektiva innehåll, som personen förfunnar. Skada endast, att detta sanna princip kommer på afvägar, och blifwer falskt! I stället för att wända sig till de djupare personligheterna, låter tidsälbern fångla sig af de ytligaste, af virtuoserna, som just genom sin brist på ethisk hållning framställa personlighetens idee som brist på personlighet. Ty virtuosens personlighet, uti hwilken publicum är absorberadt, är blott en abstrakt personlighet: den har skilt sig ifrån konsten som substans, som öfverordnad makt, och will icke hafwa mera af henne i sig, än hwad som i nödfall kan inrymmas i den magra individualiteten. Härigenom försvinner all djupare bakgrund, personen står isolerad, likasom en skuggteckning på den innehållslösa, luftiga horisonten. Hwad man nu för tiden beundrar, är derföre icke så mycket det sköna som det swära, ty det sköna framgår ur konsten, det sednare deremot ur virtuositeten eller den personliga färdigheten. Men det falska häruti kan icke undgå att röja sig för en och hwar, som har hwad man på fransyska kallar *des entrailles*, och på danska "Hjerte i Livet." Det stormande bifall, med hwilket man så ofta belönar de konstigaste prestationer, som icke efterlemnade det minsta intryck eller gifwa det ringaste i utbyte, och af hwilka man följaktligen icke werkeligen har warit hänryckt, är derföre hos de flesta icke annat än affectation och lust till att wara på moden.

II.

Tillämpning på theatern.

Också skådespelarekonstens dyrkare äro eller skulle wara virtuoser, emedan också de verka med den personliga framställningen. Men af samma grund äro då både skådespelaren och den theaterbesökande publiken utsatta för att råka på den samma nyb omtalade afvägen. Ju mera nemligen skådespelaren utbildar sin virtuositet, desto mera står han i fara för att glömma sitt normala förhållande till konsten; i stället för att betrakta sig sjelf, som poesins lefwande organ, kommer han lätt till att betrakta poesien som ett mer eller mindre indifferent vehikel för hans egen produktivitet, som det intet, utaf hwilket han skapar. Och oaktadt man skulle tro, att just i denna konst, mer än i någon annan, enhwar måste känna, huru litet han, till trots af de största anlag, förmår uträtta utan hjälp och samverkan från många sidor, så wisar sig

dock här samma isolerande tendens som hos de egentligen så kallade virtuoserna. Mången skådespelare betraktar icke blott skaldens verk såsom ett underordnad moment för sin werksamhet, men betraktar, särdeles om han har hufwudrollen, till och med ofta sina medspelare på samma sätt som den musikaliske virtuosen sin orkester; som ett accompagnerande element, som blott är till för att understödja honom och låta honom lysa. Också här kommer publiken denna falska ståndpunkt till mötes och bidrager till att hålla den wid makt. Det är ganska wanligt att höra folk säga, att det icke bryr sig om hwilket stycke som skall spelas, utan endast hwilka skådespelare som skola spela i det samma. Gör man invändningar häremot, så hafwa de det swar tillreds, att det icke tjenar någonting till att se ett ypperligt arbete dåligt framställt, och häri kan man wisserligen gifwa dem rätt, så framt man blott ställer en annan sats deremot, nemligen att det ännu mindre kan tjena någonting till att se ett dåligt arbete ypperligt utfördt, som de falla det, emedan detta, strängt taget, är en omöjlighet, ty ett werkeligen ypperligt utförande kan endast tillkomma det werkeligen ypperliga. Att se en stor skådespelaretalent söfsad på något, som i sig sjelf är dåligt, kan wäl intressera, såwida som det wisar, hwad den tekniska färdigheten, hwad virtuositeten förmår, likasom man i målarekonsten kan beundra tekniken i den träffande lifhet, med hwilken ett profaiskt föremål är framställt; men det är dock egentligen blott för konstnären af samma sak eller för den finaste konstännaren, som sådana framställningar kunna hafwa interesse, emedan de blott för honom äro lärorika; ty det lärorika är den enda wäsentliga synpunkt, hwarifrån de kunna betraktas; njutning, sann eller inbillad, kunna de icke förskaffa, undantagandes der, hwarest smaken allaredan är kommen på willowägar. För den sanna publiken äro de icke, ty denna skall uppfatta totaliteten, icke låta sig fångas i abstracta enskildheter. Likasom det i det hela är medelklassen, som mest håller medelvägen, och icke så lätt kommer ur den rätta jernwigten, så är det också den, som i närwarande punkt minst har låtit locka sig från konstnjutning till virtuosförgudning; när den betalar sin entree, will den hafwa ett werkeligt nöje för sina penningar, och will icke betala för att affectera en entusiasm, som den icke har. Deremot är det de fina, det will säga de öfverförfinade societeterna, som, i kompani med fribilletsinnehafwarne, göra den abstracta ståndpunkten gällande, ty då

theatern för dem icke är annat än ett tidsfördrif, så begära de intet något sant gagn af densamma, de blifwa så småningom incapabla till den ansträngning, till den activitet, som konstinjutingen betingar, och hängifwa sig åt virtuosbeundran, med hwilken de kunna vara alldeles passiva, och blott behöfwa att förhålla sig emottagande; ty ju mera de endast förmå att låta inverka på sig af personligheten, desto mera upphöra de sjelfwa att vara personer, förvandlas till ting, och blifwa så, lifasom allt, som är ett ting, ett rof för utwertes inflytande, ett ofselfständigt, motståndslöst föremål för andras inverkan.

(Fortsättes.)

Notiser:

Frankrike. Nörande Eug. Sue's nyaste Roman *Le Juif errant* yttar sig en bresskriware från Paris: Sue's nyaste roman, väntad med så stor nyfikenhet och redan annonserad i otaliga estertryck och öfversättningar, har en helt och hållet socialistisk tendens, och ännar utförligt och practiskt behandla arbetets organisation, "denna vår tids brinnande fråga, som snart skall uppsuka alla andra, emedan den är en lifsfråga för massorna. Sue har ställt sig en stor uppgift och man följer hans steg med spänd uppmärksamhet; intet twifvel också, att han, på den populära väg, hwilken han beträdd i *Les Mystères*, skall verka mäktigt på massorna, ej blott i Frankrike, utan äfwen i Tyskland, Schweiz, Italien, ja i hela Europa och på andra sidan Oceanen, och utbreda de nya sociala reform-idéerna kraftigare än Socialismens blott teoretiska filosofer. Den "sociala romanen" synes kallad att bilda en ny förberedande epok i vårt århundrades literatur.

Tyskland. Den mycket ansedde författaren till "die Glockentöne" (äfwen kända i Sverige genom öfversättningen "Klock-ljuden") har nyligen utgifwit en samling andliga tal, om hwilka från Berlin följande meddelande är lemnadt: "Med lifligt intresse och odeladt bifall har härstädes den af Öfwer-Konfistorialrådet och Hofpredikanten Dr. Strauß nyligen under titeln "Sola" eller "Predigten zur Rechtfertigung des Glaubens" utgifna nya samling andliga tal blifwit emottagen. Den wärtdiga skrifselse*), hwarmed denne högtuppsatte prest beledsagar

*) Innehållet af denna dedikations-skrifselse förtjenar, såsom för sjelfwa boken högst karakteristiskt, att här ordagrannt reproduceras: "Ewr. R. Maj. Abnherr, Kurfürst Joachim II., befahl den Gesandten, die er im October 1540 zum Religions-Gespräch in Worms abordnete, sie sollten das Wörlein "Sola" wieder mitbringen, oder selbst nicht wiederkommen. Wie man mit diesem Worte in dem ersten Jahrhundert unserer Kirche den Stern des evangelischen Bekenntnisses, die Lehre von der Rechtfertigung allein durch den Glauben zu bezeichnen liebte, so dürfte dasselbe

dedikationen till Konungen, läses i residensets kretsar med så mycket lifligare uppmärksamhet, som densamma lemnar ett nytt och viktigt bewis för den afgjordt protestantiska anda, hwilken lifwar monarken i en stat, hvars historia har kallat honom till den protestantiska kyrkans i Tyskland nödwändige och naturlige skyddsherre. De sista tre predikningarne i denna innehållsrika samling äro för samtiden färfärdigt lärorika och intressanta, emedan de behandla ämnen, såsom t. ex. "den evangeliska kyrkans närvarande tillstånd," hwilka stå i närmaste sammanhang med vår tids religiösa kashningar. Ut dem torde kanhända det bästa och tankrika wa vara nedlagdt, som hittills blifwit skrifwit till wederläggande af den ex-protestantiske Schaffhauser Antistes Furters bekanta bref "öfwer Protestantismen i des sjelfsupplösning," utan att man för öfrigt med grund kan påstå att författaren wid föredraget af dessa, inför Konungen hållna, tal speciellt äfstat nämnda skrifi. Samlingen är en herrlig skänkt, full af kristlig sanning, rit på beständhet i det religiösa tänkesättet, men också utrustad med all den äkta protestantismens mildhet och tolerans; ej mindre prydd med den sanna predikowärdighetens blomster, än utmärkt genom dialektikens finhet och skärpa: en bot wärdig att tillhöra Konungen!"

Följande på den sednaste tiden inom den lärda werlden timade dödsfall äro att märka: Den berömda historikern, statsrådet Krug, död i St. Petersburg d. 15 Juni. Han hade på gatan blifwit kullkastad af ett par stenande hästar och derwid så illa skadad i hufwudet att, oaktadt all använd läkarchjelp, döden följde derpå. Churu redan i sitt 81:sta år, war han dock ännu i besittning af så wäl andliga som kroppsliga krafter. Donom tillhör förtjensten att vara grundaren af en systematiskt ordnad ryss myntsamling, äfwenjom han derjemte öfwerhufwud war en ifrig bearbetare och samlare af alla Rysslands gamla historia rörande källor. — Öfwer-Regeringsrådet Carl Streckfus, berömligen bekant såsom statsman, skrifsällare och skald och högaktad såsom en hedersman, dog i Berlin d. 26 Juli i sitt 65:te år. Bland fruktarna af hans literära verksamhet skola i synnerhet hans öfversättningar af Ariosto, Tasso och Dante öfwerleswa honom. — Den 11 Augusti dog i Wien Dr. B. v. Kopitar, Hofråd och 1:ste Custos wid hofbiblioteket, Ridbare af preussiska förtjenst-orden. Han war en af de förnämste nu lefwande Slavister och en af Europas utmärktaste lärde. — Hofrådet G. F. Beneke, Professor och Bibliotekarie wid Universitetet i Göttingen, död i Göttingen den 21 Augusti 83 år gammal.

auch den Inhalt der vorliegenden Predigten andeuten, und zugleich eine Erinnerung an unsere Väter seyn. — Es giebt Zeiten, in denen die Kirche bei fortschreitender Entwicklung sich ihres Ursprungs und ihrer ersten Anfänge zu erinnern hat. Aus der Ueberzeugung, daß jetzt eine solche Zeit eingetreten ist, gingen diese Predigten hervor, welche grossentheils in Ewr. Maj. Gegenwart gehalten worden sind. Allerhöchstdenenselben wage ich sie zu widmen, gedrungen durch die erhebende Gewissheit, daß Ewr. Maj. voll evangelischer Zuversicht unter ähnlichen Umständen ein ähnliches Bekenntnis ablegen würden, wie einer der ersten evangelischen Regenten unseres geliebten Kaiserhauses. In tiefer Ehrfurcht o. s. w." Dr. Strauß.

Dr. 28 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 14 September.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1844.

